

Repertoár gymnaziálních sborů se zřetelem k zastoupení umělé hudby

Mgr. Markéta Ottová

Existence pěveckých sborů při školách běžného proudu dnes není výjimkou. Naopak, pěvecký sbor bývá běžnou formou reprezentace školy. Řada žáků a studentů má tudíž možnost rozvíjet a realizovat své hudební nadání i mimo výuku hudební výchovy. Už pouhá existence sboru ve škole je pozitivním jevem. Mnoho sborů mimo pravidelné zkoušení zahrnuje do své činnosti také koncertní vystoupení mimo půdu školy, a dokonce se prezentuje na soutěžních přehlídkách. Jednou z takových příležitostí je i hodnocená přehlídka gymnaziálních sborů Gymnasia Cantant (dále jen GC), která se každoročně koná v Brně. Tato přehlídka dává rovněž možnost nahlédnout do repertoáru gymnaziálních sborů.

Je nutné předem konstatovat, že repertoár prezentovaný na přehlídce je ovlivněn řadou faktorů, a tudíž nemusí zcela věrohodně kopírovat běžné složení repertoáru, kterým se daný sbor zabývá po celý rok. Přesto může mnoho napovědět. Mluvíme-li o specifických vlivech na repertoár, který přehlídka přináší, jedná se v první řadě o povinné položky v programu, a sice povinnou skladbu dle výběru pořadatele a úpravu libovolné lidové písně. Obecně vzato je pro soutěžní vystoupení vhodné sestavit program co nejpestřejší, aby se sbor mohl předvést ve více polohách. Soutěžní program je také časově omezen, a proto jsou voleny skladby spíše kratší. Další omezení plyne již ze samotné charakteristiky soutěžících sborů, a sice že jsou gymnaziální, tj. sdružující převážně studenty ve věku 15–19 let. Pro tyto sbory je typická vysoká míra fluktuace zpěváků a omezené možnosti prezentace.

Tyto faktory v podstatě vylučují možnost zpívat rozsáhlejší vokálně-instrumentální díla a zakládají nutnost omezit se na zpěv *a cappella* či v doprovodu klavíru, případně kytary, bicích a jiných sólových nástrojů. Jmenovaná omezení v kombinaci s obvykle nižší úrovní hlasové kultury, než mají výběrová tělesa a sbory uměleckých škol, zakládají i omezení stylové. Málokdy slyšíme gymnaziální sbor interpretovat skladby období baroka, klasicismu, a dokonce i romantismu. Na řadu kompozic zmíněných slohů nemají buď techniku, vyvážené obsazení jednotlivých hlasů (zejména nedostatek mužských hlasů) ani celkový počet zpěváků. Zvolí-li takový sbor skladbu z oblasti umělé hudby, často se jedná o renesanční madrigaly a moteta, či naopak kompozice 20./21. století. K tomu však více později.

Vycházíme z předpokladu, že volba repertoáru školních těles je úzce spjata se všeobecným trendem popularizování hudební výchovy ve smyslu upřednostňování hudby nonartificiální (s výjimkou lidové) před hudbou artificiální a lidovou. Jestliže se ve výuce hudební výchovy pomalu ustupuje od zpěvu a poslechu lidové hudby i tzv. hudby vážné, jelikož se jeví jako neatraktivní, musí se tento trend nutně promítnout také do repertoáru školních sborů. Nicméně v otázce této konkrétní sondy do jejich repertoáru lze předpokládat, že v důsledku zkreslení, která jsme jmenovali na začátku, budou výsledky ve vztahu k artificiální a lidové hudbě působit lichotivěji, než jaká je realita.

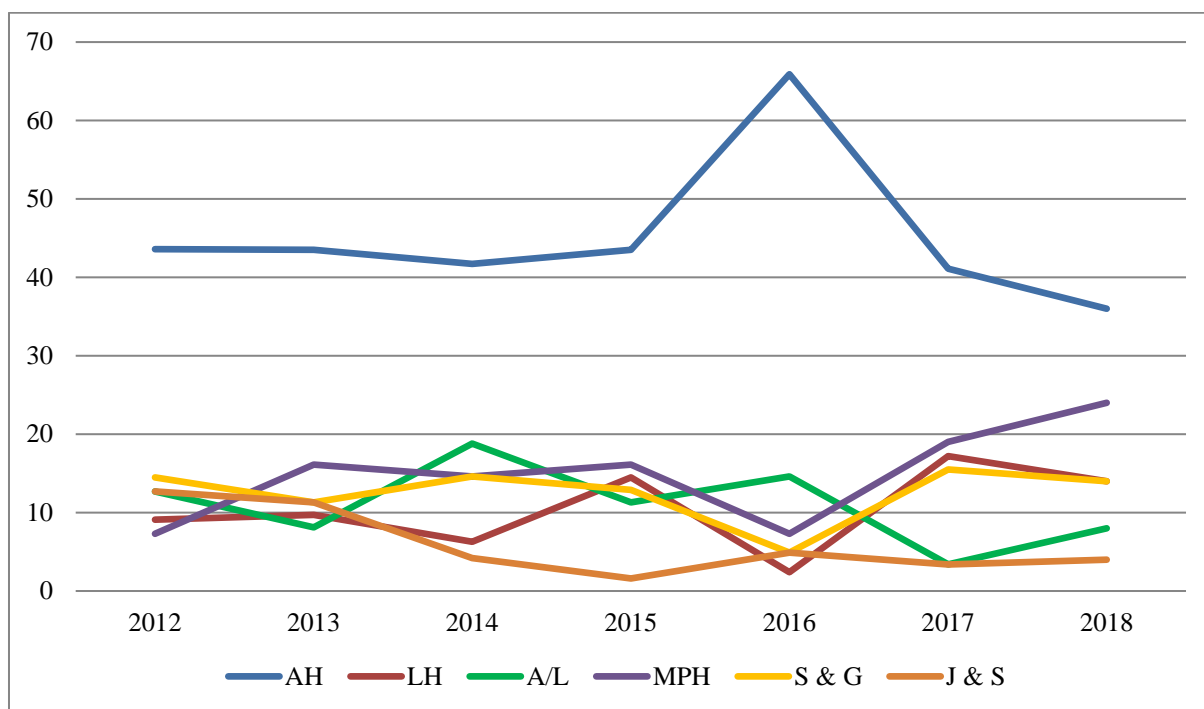
Posbírali jsme repertoár prezentovaný v celostátních kolech GC v letech 2012–2018. V každém ročníku se v celostátním kole představilo minimálně 14 sborů, a přestože řada účastníků jezdí na GC opakovaně, celkem se v tomto období objevilo v soutěži 40 různých gymnaziálních sborů z celé republiky.

Přednesené skladby jsme rozdělili do šesti skupin dle žánrů, a to:

- AH: artificiální hudba;
- LH: úpravy lidových písní;
- A/L: díla skladatelů artificiální hudby, ovšem s folklorním základem (např. Z. Lukáš: Oj, oj, oj na motivy lidové písně Oj, letěla bílá hus);
- MPH: moderní populární hudba;
- S&G: spirituál a gospel;
- J&S: jazz a swing.

V absolutním počtu skladeb je nutno vzít v úvahu, že každý soutěžící sbor zpíval povinnou skladbu a úpravu lidové písně, avšak ne všechny sbory účastné v celostátním kole se prezentovaly v soutěžní kategorii (některé sbory vystupují pouze jako hosté přehlídky). Ve zmíněných sedmi ročnících tedy zaznělo mimo povinných skladeb a libovolné lidové písně, které záměrně vyjímáme ze zkoumaného vzorku, přibližně 380 kompozic různých žánrů.

Rozložení žánrů v repertoárech sborů v jednotlivých ročnících vyjadřují následující graf a tabulka (vyjádřeno procentuální zastoupení se zaokrouhlením na desetiny).

Graf 1: Procentuální zastoupení žánrů

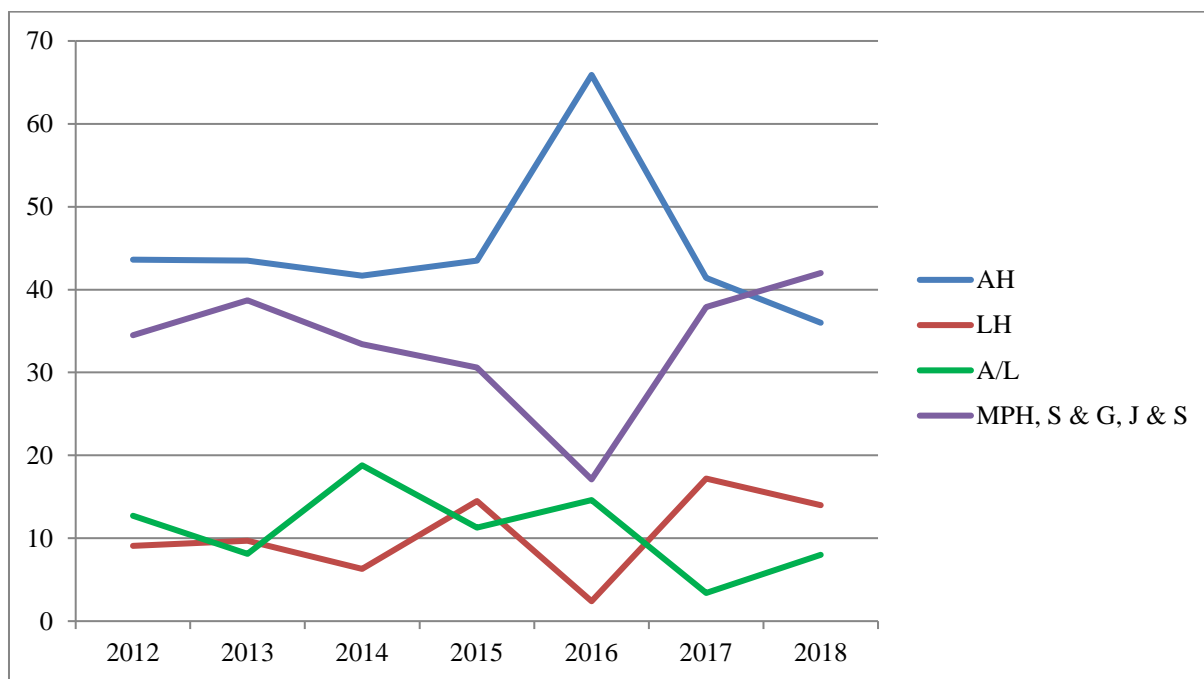
Tabulka 1: Procentuální zastoupení žánrů

v %	AH	LH	A/L	MPH	S&G	J&S
2012	43,6	9,1	12,7	7,3	14,5	12,7
2013	43,5	9,7	8,1	16,1	11,3	11,3
2014	41,7	6,3	18,8	14,6	14,6	4,2
2015	43,5	14,5	11,3	16,1	12,9	1,6
2016	65,9	2,4	14,6	7,3	4,9	4,9
2017	41,4	17,2	3,4	19,0	15,5	3,4
2018	36,0	14,0	8,0	24,0	14,0	4,0

Z grafu je patrné, že artificiální hudba má v repertoárech sborů nejsilnější postavení, a to s výrazným náskokem před ostatními kategoriemi. Po kulminaci v roce 2016, kdy takřka dvě třetiny prezentovaných skladeb spadaly do této kategorie, však přišel stejně strmý propad, který se ještě prohloubil v ročníku posledním (2018). Lidová hudba (po odečtení jedné lidové písně z každého soutěžícího sboru, neboť byla podmínkou vstupu do soutěže) má vedle toho zastoupení mizivé, v některých letech až tristní. Uvážíme-li přitom omezenost repertoáru pro amatérské soubory a postavení, jaké v něm zaujímají právě úpravy lidových písní, je

postoj sborů k této kategorii alarmující. Na druhou stranu je možné, že tento stav je výsledkem povinnosti na soutěži v každém případě prezentovat lidovou píseň a snahy sbormistrů o vyváženost repertoáru. Tuto domněnku by podporovala i ne zcela zanedbatelná procenta u smíšené kategorie A/L. Oblíbenost spirituálů/gospelů a skladeb jazzových/swingových se každým rokem mění, a nelze tu proto vysledovat kontinuální vývoj.

Moderní populární písně zaznamenávají až na zásadní propad v roce 2016, kdy současně byla nejsilněji zastoupena umělejší hudba, víceméně stoupající tendenci. Tento trend odpovídá předložené hypotéze. Zatímco v letech 2012–2016 se populární hudba pohybovala přibližně na stejné úrovni jako kategorie lidová hudba, A/L, Spirituál&Gospel a Jazz&Swing, v roce 2017 se jim začala vzdalovat a v roce minulém už se zcela osamostatnila na druhé příčce. Přitom moderní populární hudbu v tomto konkrétním třízení chápeme v užším slova smyslu (pop, rock, disco apod.). Jako příklad lze jmenovat Mamma Mia (ABBA), Lollipop (Dixon/Ross), Somebody To Love (Queen), How Deep Is Your Love (Bee Gees), Hallelujah (Leonard Cohen), Drag Me Down (One Direction), Bridge Over Troubled Water (Simon and Garfunkel) nebo We Are the World (Michael Jackson). V širším slova smyslu lze do populární hudby zahrnout i kategorie Jazz&Swing, jakožto odnože ovlivněné umělejší hudbou, a Spirituál&Gospel, coby moderní varianty liturgické hudby. Potom by graf měl následující podobu.

Graf 2: Procentuální zastoupení žánrů 2

Z toho úhlu již vypadá pozice artificiální hudby v repertoárech (připravených pro soutěžní vystoupení!) o poznání hůře, a to zejména v posledním roce, kdy ji žánry populární hudby převážily.

Podívejme se nyní blíže na skladby spadající v tomto zkoumání do žánru artificiální hudby. Jejich v zásadě hojný a uspokojivý výskyt je bezesporu potěšující, nicméně počáteční nadšení je nutné korigovat konkretizováním dat. Následující tabulka vyjadřuje množství prezentovaných skladeb z pohledu jednotlivých slohových období, průměrné rozložení artificiálních skladeb mezi všechny účastníky daného ročníku a současně počet sborů, které do svého repertoáru v daném ročníku nezařadily ani jednu artificiální skladbu.

Tabulka 2: Rozložení slohových období

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Renesance	13	12	7	10	7	9	5
Baroko a klasicismus	2	2	1	3	3	2	0
Romantismus	3	1	1	4	7	3	3
20. a 21. století	6	12	11	10	10	9	10
∅	1,7	1,7	1,4	1,7	1,9	1,4	1,1
0/max	1/14	2/16	0/14	1/16	1/14	2/16	3/16

Jak již bylo zmíněno, rozložení slohových období v repertoáru gymnaziálních sborů je nevyvážené a hovoří v neprospěch slohů 17.–19. století. Sbory se naopak poměrně často obracejí k renesanční tvorbě, pravděpodobně z důvodu *a cappella* obsazení a zdánlivé nenáročnosti pěvecké techniky (např. v kontrastu s barokní sazbou). Podobné oblíbenosti se pak těší až kompozice 20. století. Pozitivní je, že se velmi často jedná o české autory. Jednoznačně nejvyhledávanějším českým skladatelem je v této souvislosti Zdeněk Lukáš. Za ním figuruje Antonín Tučapský.

Důležité je rovněž podívat se na repertoár nikoliv v souhrnu, ale na volby jednotlivých sborů. Zjistíme, že vysoká procenta má na svědomí určitá sorta sborů, zatímco jiné se artificiální hudbě spíše vyhýbají. Sbormistrům je ke cti, že, až na výjimky, dodržují úzus stran pestrosti soutěžního repertoáru, a proto se u většiny účastníků minimálně jedna artificiální skladba vyskytla. Pohledem do výše uvedené tabulky č. 2 ovšem zjistíme, že se pozvolna, byť nijak dramaticky, zvyšuje počet sborů, které se přicházejí na soutěž prezentovat

bez artificiální skladby ve svém repertoáru. Na druhou stranu jsou mezi soutěžícími i sbory, které každoročně zpívají až tři artificiální skladby, což pochopitelně zvyšuje celkový průměr, a proto je smutné, že přesto průměrné zastoupení artificiálních skladeb na jednoho účastníka soutěže klesá. Také sbory, které se účastní přehlídky poprvé, mají často tendenci držet se v oblasti artificiální a lidové hudby, zatímco u tradičních účastníků soutěže lze pozorovat postupné rozvolňování repertoáru ve prospěch nonartificiálních žánrů.

Tato drobná exkurze do repertoáru gymnaziálních sborů v České republice vyznívá pro oblast artificiální hudby poměrně příznivě. Artificiální hudba v zásadě dominovala v posledních sedmi letech mezi prezentovanými skladbami, s výjimkou roku posledního, kdy ji žánry populární hudby převýšily. Ovšem pesimistický úhel pohledu bere v potaz také okolnost, že se jedná o repertoár volený na soutěžní přehlídku, a proto lze předpokládat, že výběr skladeb pro tuto příležitost nemusí být věrohodným otiskem běžného repertoáru sborů, jak již bylo zmíněno na začátku. Pohled na slohové rozložení artificiálních skladeb potvrzuje předpoklady o preferencích této skupiny sborů, specifické svým věkovým složením a obvykle také neprofesionálním vedením (v tom smyslu, že vedoucí těchto sborů běžně nebývají vystudovanými sbormistry ani zpěváky/hlasovými poradci).

V souvislosti se zvyšujícím se počtem populárních písní v repertoárech sborů je nutné upozornit na nevhodnost tohoto druhu skladeb nejen kvůli jejich nižší umělecké hodnotě, ale také praktické nemožnosti adaptace pro sborový zpěv. Pokusy o interpretaci těchto písní se dělí do dvou proudů. První se vyznačuje snahou o nahrazení bohaté instrumentace, často s výrazným basovým podkladem, lidskými hlasy, bohužel velmi často ztroskotávající na nedostatku zpěváků a intonačních deficitech. Druhý proud rezignuje na vícehlasý zpěv, doprovod přenechává nástroji a těleso zpívá unisono, čímž se ovšem současně rezignuje na sborový zpěv jako takový. Právě proto, že se jedná o výběr skladeb pro soutěžní přehlídku, považujeme podíl populární hudby v něm za příliš vysoký. Nezbývá než doufat, že spolu se zvyšováním úrovně gymnaziálních sborů, jež během přehlídek pozorujeme, se bude navyšovat i jejich odvaha proniknout hlouběji do artificiální sféry sborové tvorby.

Prameny a literatura:

Gymnasia Cantant: XVIII. ročník hodnocené přehlídky sborů. Celostátní kolo. [informační brožura]. Brno, 2012. Dostupné také z: <https://www.gymnasiacantant.cz/rocnik.php?id=6>

Gymnasia Cantant: XIX. ročník hodnocené přehlídky sborů. Celostátní kolo. [informační brožura]. Brno, 2013. Dostupné také z: <https://www.gymnasiacantant.cz/rocnik.php?id=7>

Gymnasia Cantant: XX. ročník hodnocené přehlídky sborů. Celostátní kolo. [informační brožura]. Brno, 2014. Dostupné také z: <https://www.gymnasiacantant.cz/rocnik.php?id=8>

Gymnasia Cantant: XXI. ročník hodnocené přehlídky sborů. Celostátní kolo. [informační brožura]. Brno, 2015. Dostupné také z: <https://www.gymnasiacantant.cz/rocnik.php?id=9>

Gymnasia Cantant: XXII. ročník hodnocené přehlídky sborů. Celostátní kolo. [informační brožura]. Brno, 2016. Dostupné také z: <https://www.gymnasiacantant.cz/rocnik.php?id=10>

Gymnasia Cantant: XXIII. ročník hodnocené přehlídky sborů. Celostátní kolo. [informační brožura]. Brno, 2017. Dostupné také z: <https://www.gymnasiacantant.cz/rocnik.php?id=11>

Gymnasia Cantant: XXIV. ročník hodnocené přehlídky sborů. Celostátní kolo. [informační brožura]. Brno, 2018. Dostupné také z: <https://www.gymnasiacantant.cz/rocnik.php?id=12>